

התקשרויות של עמותה ואיסור ניגוד עניינים

"**ניגוד עניינים**" הוא מצב קיים או פוטנציאלי, בו אדם בעל תפקיד המכהן בגוף "ציבורי" (גם כנציג של תאגיד אחר) אמור לקבל ו/או מקבל החלטות, בין בעצמו (כנושא משרה ובעל תפקיד) ובין כחלק מגוף פנימי שאמור להחליט / לאשר או לבדוק החלטות של גופי הניהול של התאגיד. החלטות שקיים חשש כי יש לו לגביהן אינטרסים מנוגדים; ענייניו וטובתו האישית (שלו או של קרוב שלו, או של התאגיד האחר שמינה אותו מטעמו) – מחד, ו"טובת התאגיד / העמותה – מאידך. מצב כזה הינו בעייתי ביותר, אף אם בפועל טרם התקבלה החלטה / בוצעה התקשרות בגינה. זהו איסור הימצאות בניגוד עניינים,

בעניין זה – להלן סעיפים רלוונטיים מחוק העמותות;

סעיף 27 לחוק העמותות קובע כי על חברי הוועד לפעול לטובת העמותה.

סעיף 34ג. ו34ד. עוסקים באיסור על חלוקת (רווחים) אסורה לחברים "במישרין או בעקיפין" ומטילים אחריות אישית על חברי וועד מכהנים לגביה שאישרו אותה.

סעיף 33(א)(2) לחוק קובע כי לא יכהן כחבר ועד או כחבר ועדת ביקורת מי שנותן לעמותה שירותים בשכר שלא כחבר ועד או כחבר ועדת ביקורת.

כל סעיפי האיסורים לעיל חלים גם בעקיפין- כלומר על העסקת "קרוב" של חבר וועד / וועדת ביקורת / נושא משרה בעמותה- בין בהתקשרות (של העמותה / תאגיד בת שלה) עמו – כעובד, ובין כקבלן עצמאי.

ככל שיש לעמותה מאפיינים ציבוריים רבים יותר, כך יגבר הצורך להימנע ממצבים שיש בהם חשש לניגוד עניינים.

במקרים של ספק יש לפעול באמצעות וועדות "בלתי תלויות" (שאינן נגועות ולו תיאורטית בניגוד עניינים) כדי לבחון באם ההתקשרות / העסקה נדרשת לטובת העמותה והיא נעשית בתנאים סבירים ככלל ובנסיבות הספציפיות- בפרט.

העסקת עובדים

להלן הנחיות רלוונטיות מכללי "ניהול תקין" של רשם העמותות:

"ככלל, הרשם לא יראה בהעסקה של עד 10% עובדים שהם קרובי משפחה של חברי ועד או לחילופין בעובדים כאלה שמשולם להם עד 10% מהשכר הכולל המשולם על ידי העמותה (גם אם שיעורם נמוך מ-10% ממספר עובדי העמותה), כהפרת הכלל הקבוע בסעיף 33(א)(2) לחוק. בנסיבות מסוימות, לאור מספר העובדים בעמותה או מחזורה, גם העסקה בהתאם לשיעורים האמורים תיחשב כמנוגדת לדין...

..ההחלטה באשר להעסקת עובדים כאמור תתקבל על ידי הגורם המוסמך בעמותה לקבל החלטות מסוג זה. בכל מקרה, גם הוועד יידרש להחלטה זו בנוסף על הגורם המוסמך, ללא השתתפותם של חברי הוועד שרוצים להעסיק את קרוביהם.

בכל הנוגע להעסקת קרוב משפחה של המנכ"ל, יש להבטיח שההחלטה תהיה סבירה בנסיבות העניין ולטובת העמותה, נוכח ניגוד עניינים אפשרי...הוועד הוא שיחליט בעניין ההעסקה ותנאיה, ואח"כ יש להביא את ההחלטה לאישור ועדת הביקורת, כדי לבחון את סבירותה. ככל שהמנכ"ל היה אחד ממייסדי העמותה, או הינו חבר עמותה, יש לבחון את נושא ההעסקה גם בהקשר של חלוקת רווחים אסורה.

בנוסף; העסקת מספר קרובי משפחה בעמותה, גם כשלא מדובר בקרובי חברי ועד, חברי ועדת ביקורת או מנכ"ל יש בה כדי להצביע על התנהלות בניגוד למנהל תקין המחייב. כך, יש להימנע גם מהעסקת מספר קרובי משפחה בתפקידים בכירים או בתפקידים שביניהם יחסי כפיפות - לאור ניגודי העניינים הטמונים בהעסקה כאמור.

על פי הגדרות חוק העמותות **המושג "קרוב"**-הינו "את, הורה, הורי הורים, צאצא, צאצא של בן הזוג או בן זוגו של כל אחד מאלה". "צאצא" איננו רק בנו של אדם או בתו אלא גם נכד / נכדה, ניין / נינה וכן הלאה.

קירבה משפחתית בין חבר ועד לחבר ועדת ביקורת

לאור קביעת חוק העמותות כי חבר ועד לא יכהן במקביל כחבר ועדת ביקורת, שמטרתה מניעת ניגוד עניינים בין הוועד לוועדת הביקורת, נקבע כי כעקרון לא יכהן בוועדת הביקורת קרוב משפחה, כהגדרתו לעיל, של חבר ועד.

קרבה משפחתית בתוך הוועד / ועדת הביקורת

בעמותה שבה מכהנים רק שני חברי ועד, הם אינם יכולים להיות קרובי משפחה בדרגה ראשונה כדי שלא לרוקן מתוכן את הדרישה לשני חברי ועד. כך גם לעניין חברי ועדת הביקורת ככל שיש חובה כי יכהנו בוועדת הביקורת שני חברים או יותר. בעמותה שבהם ישנם יותר משני חברים בוועד או בוועדת הביקורת, רוב חברי הוועד או חברי ועדת הביקורת לא יהיו קרובי משפחה מדרגה ראשונה ביניהם, וזאת כדי למנוע מצב של ניגוד עניינים בין האינטרסים המשפחתיים לבין האינטרסים של העמותה וכן כדי לא לרוקן מתוכן את דרישת מספר החברים, כאמור.

מצבים נוספים של ניגוד עניינים

כאשר עיסוקיו של אדם יוצרים מצב בו קיים חשש ממשי כי לא יבצע תפקיד כלשהו בעמותה כנדרש, לטובת העמותה, על העמותה להימנע מלאפשר לאותו אדם לבצע תפקיד זה.

אם בעל תפקיד בעמותה נמצא בניגוד עניינים בעניין פרטני מסוים, שאינו מונע את כהונתו בעמותה כאמור לעיל, והעניין אינו אסור לפי הוראות סעיף 33(א)(2) לחוק העמותות

(איסור מתן שירות בשכר ע"י חבר ועד / ועדת ביקורת), ואין מדובר בחלוקת רווחים, על בעל התפקיד להימנע מהשתתפות בדיונים ומהבעת עמדה באותו עניין.

על העמותה **להיזהר בביצוע עסקאות עם גופים הקשורים לעמותה** כדי להימנע ככל הניתן מביצוע עסקאות בניגודי עניינים אסורים. במקרה שהעמותה מחליטה לבצע עסקה עם תאגיד קשור, עליה להחיל על עצמה תנאים מחמירים יותר מאשר בביצוע אותה עסקה עם תאגיד שאינו קשור.

כל הכללים לעיל חלים גם לגבי תאגיד בת של העמותה ובמיוחד כשמדובר בחברה למטרות רווח.

לכן, בעסקה אפשרית למתן שירותים / אספקת טובין עם קרוב של נושא משרה, בין באופן ישיר ובין באמצעות תאגיד, יש לנקוט משנה זהירות כדי להבטיח את טובת העמותה ומניעת חלוקה אסורה. כדי להבטיח את תקינות ההחלטה למרות ניגוד עניינים אפשרי, בעסקה מסוג זה יש מקום לקבל מראש גם את אישור ועדת הביקורת/ ועדה בלתי תלויה חיצונית לצורך העניין.

ככלל לכל עסקה / העסקה פוטנציאלית יש מאפיינים מיוחדים ויש לשקול אותם על רקע פרטני של טובת העמותה. רצוי גם להתייעץ בגורם מקצועי המצוי בעניינים אלה, כולל קבלת חוות דעת בעניין.